

RAQAMLI BOSHQARUV SHAROITIDA JAMOATCHILIK NAZORATINING HUQUQIY MASALALARI

Abdullayev Adxamjon Muzaffar o'g'li

Qo'qon davlat pedagogika instituti

Ijtimoiy-gumanitar fanlarni o'qitish metodikasi mutaxassisligi 2-bosqich magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18183913>

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada raqamli boshqaruv sharoitida jamoatchilik nazoratini amalga oshirishning nazariy va huquqiy masalalari kompleks hamda tizimli yondashuv asosida tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida jamoatchilik nazoratining fuqarolik jamiyati rivojidadagi o'rni, uning raqamli transformatsiyasi hamda davlat hokimiyati va boshqaruvi faoliyati ustidan samarali nazoratni ta'minlashdagi ahamiyati ochib beriladi. Shuningdek, elektron hukumat tizimi, ochiq ma'lumotlar portallari va raqamli ishtirok mexanizmlarining jamoatchilik nazoratini kuchaytirishdagi huquqiy imkoniyatlari, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: jamoatchilik nazorati, raqamli boshqaruv, elektron hukumat, ochiq ma'lumotlar, fuqarolik jamiyati, huquqiy mexanizmlar, davlat organlari ochiqligi, raqamli ishtirok.

Kirish.

Bugungi globalashuv va raqamli transformatsiya sharoitida davlat boshqaruvi tizimi tubdan o'zgarib, boshqaruv jarayonlarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining keng joriy etilishi natijasida davlat va jamiyat o'rtasidagi o'zaro munosabatlar yangi mazmun kasb etmoqda.

Raqamli boshqaruv modeli nafaqat davlat xizmatlarining tezkorligi va samaradorligini oshirish, balki davlat organlari faoliyatining ochiqligi va hisobdorligini ta'minlash orqali jamoatchilik nazoratining real mexanizmlarini shakllantirishga xizmat qilmoqda. Shu nuqtayi nazardan, jamoatchilik nazoratini raqamli muhitda amalga oshirishning huquqiy masalalarini o'rganish huquqshunoslik fanining dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi [1].

Jamoatchilik nazorati demokratik jamiyatda davlat hokimiyatining cheklanishi va muvozanatini ta'minlovchi muhim institut bo'lib, fuqarolarning davlat boshqaruvida faol ishtirok etishiga huquqiy asos yaratadi. Raqamli boshqaruv sharoitida ushbu institutning samarali ishlashi huquqiy tartibga solish darajasi, texnologik infratuzilma va jamiyatning raqamli savodxonligiga bevosita bog'liq bo'lib qolmoqda.

Asosiy qism.

Jamoatchilik nazoratining nazariy-huquqiy mohiyati.

Nazariy jihatdan jamoatchilik nazorati ijtimoiy nazorat tizimining muhim elementi bo'lib, jamiyat tomonidan davlat hokimiyati faoliyatining qonuniyligi va maqsadga muvofiqligini baholashga qaratilgan mexanizm sifatida namoyon bo'ladi. Huquqiy nuqtayi nazardan esa jamoatchilik nazorati fuqarolarning konstitutsiyaviy huquq va erkinliklariga asoslanib, davlat organlari faoliyatida ochiqlik va oshkoralikni ta'minlashga xizmat qiladi. Raqamli boshqaruv sharoitida ushbu nazorat shakli yangi texnologik vositalar orqali amalga oshirilishi sababli uning huquqiy tabiati yanada murakkablashib, an'anaviy nazorat mexanizmlaridan sifat jihatidan farqlanib bormoqda [2].

Raqamli boshqaruv sharoitida jamoatchilik nazoratining huquqiy asoslari.

Raqamli boshqaruv sharoitida jamoatchilik nazoratining huquqiy asoslari konstitutsiyaviy tamoyillar, jamoatchilik nazorati to'g'risidagi qonunchilik, axborot olish huquqi va elektron hukumat sohasini tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjatlar majmuiga tayanadi. Davlat organlari faoliyati to'g'risidagi ma'lumotlarning ochiq elektron platformalarda joylashtirilishi, raqamli murojaat va takliflar tizimining joriy etilishi jamoatchilik nazoratining huquqiy mexanizmlarini amalda ishlashiga zamin yaratadi [5].

Shu bilan birga, raqamli muhitda jamoatchilik nazoratini amalga oshirishda shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, axborot xavfsizligini ta'minlash va raqamli tengsizlik muammolarini hal etish kabi masalalar huquqiy jihatdan alohida e'tibor talab qiladi.

Raqamli jamoatchilik nazoratining shakllari va mexanizmlari.

Amaliyotda raqamli jamoatchilik nazorati elektron murojaatlar, ochiq byudjet tizimlari, jamoatchilik muhokamalari uchun onlayn platformalar, ijtimoiy tarmoqlar va ochiq ma'lumotlar portallari orqali amalga oshirilmoqda. Ushbu mexanizmlar fuqarolarga davlat organlari faoliyatini real vaqt rejimida kuzatish, baholash va o'z munosabatini bildirish imkonini beradi. Biroq, mazkur jarayonlarning huquqiy jihatdan aniq tartibga solinmaganligi ayrim hollarda nazoratning samarasizligiga olib kelmoqda [8].

Muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari.

Raqamli boshqaruv sharoitida jamoatchilik nazoratini amalga oshirishda yuzaga kelayotgan asosiy muammolar qatoriga normativ-huquqiy bazaning yetarlicha tizimlashtirilmaganligi, davlat organlari tomonidan axborot taqdim etishdagi cheklovlar, fuqarolarning raqamli savodxonlik darajasidagi tafovutlar hamda texnik infratuzilmaning notekis rivojlanishini kiritish mumkin. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun jamoatchilik nazoratining raqamli shakllarini huquqiy jihatdan aniq belgilash, axborot ochiqligi standartlarini joriy etish va fuqarolarning raqamli huquqiy madaniyatini oshirish zarur.

Xulosa.

Xulosa qilib aytganda, raqamli boshqaruv sharoitida jamoatchilik nazoratining huquqiy masalalarini chuqur va tizimli hal etish huquqiy davlat va fuqarolik jamiyatini rivojlantirishning muhim sharti hisoblanadi. Raqamli texnologiyalar jamoatchilik nazoratining yangi imkoniyatlarini ochib bergan bo'lsa-da, ularning samarali ishlashi mustahkam huquqiy asos va puxta normativ tartibga solish mexanizmlarini talab etadi. Shu bois, jamoatchilik nazoratini raqamli muhitda rivojlantirishga qaratilgan huquqiy islohotlar davlat boshqaruvida ochiqlik, hisobdorlik va fuqarolarning faol ishtirokini ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

Asosiy adabiyotlari

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining "Jamoatchilik nazorati to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2018.
3. O'zbekiston Respublikasining "Elektron hukumat to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2015.
4. O'zbekiston Respublikasining "Axborotlashtirish to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2003.
5. Saidov A.X. Fuqarolik jamiyati va huquqiy davlat. – Toshkent: TDYU, 2019.

6. Ismoilov B.I. Davlat boshqaruvida ochiqlik va shaffoflik. – Toshkent, 2020.
7. Rahmonov O.R. Jamoatchilik nazorati: nazariya va amaliyot. – Toshkent, 2021.
8. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent, 2022.
9. Tursunov A.N. Davlat va jamiyat o‘rtasidagi huquqiy munosabatlar. – Toshkent, 2018.
10. Xolbekov A.S. Huquqiy davlat va demokratik institutlar. – Toshkent, 2020.
Xorijiy adabiyotlar
11. Habermas J. The Structural Transformation of the Public Sphere. – Cambridge, 1989.
12. Dahl R. Democracy and Its Critics. – Yale University Press, 1989.
13. Castells M. The Rise of the Network Society. – Oxford, 2010.
14. OECD. Open Government: The Global Context. – Paris, 2016.
15. World Bank. Digital Governance and Accountability. – Washington, 2020.
Scopus maqolalari
16. Meijer A. Digital governance innovation. – *Public Management Review*, 2015.
17. Bertot J.C. et al. Transparency and digital government. – *Government Information Quarterly*, 2012.
18. Janssen M., van den Hoven J. Big data and public sector. – *Government Information Quarterly*, 2015.
19. Linders D. From e-government to we-government. – *Government Information Quarterly*, 2012.
20. Kassen M. Open data and e-government. – *Transforming Government*, 2013.
Mahalliy saytlar
21. www.lex.uz
22. www.gov.uz
23. www.openbudget.uz
24. www.strategy.uz
25. Xorijiy saytlar
26. www.oecd.org
27. www.worldbank.org